

TRANSILVANIA

Organul societății culturale „Astra”.

Cuvânt de deschidere

la Adunarea generală a „Astrei”, ținută la Deva, în 2 Octombrie 1932, de Dr. Gh. Proda, vicepreședinte.

Onorată Adunare Generală,

Reinoirea dimisiei iubitului nostru președinte Vasile Goldiș îmi dă prilejul a conduce și în acest an desbaterile adunării noastre generale.

Dragostea ce mi s'a arătat de Dv. în diferite împrejurări, ca și concilianța ce ați pus-o în discuția problemelor „Astrei”, în adunările anterioare (în special în aceea dela Sf. Gheorghe, pe care am avut onoarea să o prezidez), constituiesc garanția că sarcina ce-mi revine prin statute și din partea comitetului central, va fi mult ușurată. Cu toată vitregia vremurilor, care mărește nervozitatea individuală și colectivă, nu mă îndoiesc un singur moment că membrii acestei adunări vor ști să discute și să soluționeze importante probleme aduse la cunoștință, cu calmul, răbdarea și înțelepciunea ce caracteriză pe adevărații membri, dornici de binele și prosperitatea acestei instituții.

Conform tradiției, deschizând adunarea generală, îmi iau permisiunea să ating, în treacăt, problema crizei mondiale, care are o repercusiune atât de puternică asupra culturii și instituțiilor, printre cari se numără și „Astra” noastră.

Onorată Adunare Generală,

Se știe că avântul civilizației moderne este ieșit din multiplicarea și răspândirea cunoștințelor, cercetărilor și descoperirilor științifice.

Ele sunt acele ce înmulțesc bogățiile omenești și schimbă condițiile vieții noastre, făcându-o mai liberă, mai fericită.

Ar urma deci ca odată cu progresul științific (pus în slujba unui ideal moral), lumea să urce din ce în ce mai mult treptele fericirii, iar țările să facă eforturi și realizări, ca acei ce se ocupă cu răspândirea cunoștințelor și cercetărilor (deci cu cultura), să fie cât mai bine asigurați față de necesitățile materiale.

Astăzi însă, cu tot progresul material, vedem că nu stăm pe treapta înaltă a mulțumirilor sufletești, iar cultura se arată periclitată și acest pericol amenință din ce în ce mai mult existența acelor ce o reprezintă.

Astăzi savanții încep să recunoască că știința nu se arată bine organizată și că este poate prea mic segmentul de cunoscute, din marele cerc al necunoscutelor.

Intelectualii simt că munca le este rău protejată, deoarece sunt mai puțin bine tratați ca acei ce se consacră distracțiilor publice și sporturilor. Independența acestor intelectuali este amenințată, de oarece gândirea lor zace sub presiunea intereselor materiale. Interesele economice, condiționând și subordonând cultura și propaganda ei, face ca în criza actuală aproape 2/3 din populația globului să fie încă lipsită de cunoștinți și de o judecată științifică. Toate aceste fapte ce îndeamnă pe intelectuali să dea alarma, iar alții, mai sceptici, să declare că civilizația este în regres și că omenirea se întoarce spre animalitate.

Nu privim atât de tragic criza umanității de astăzi, iar încât privește prognosticul ei și, în special, acel al crizei culturale, conservăm o doză însemnată de optimism.

Nu este pentru prima oară că umanitatea trece prin astfel de crize, iar cauzele lor numeroase și complexe s'au anihilat prin împrejurări în care au intrat în joc, pe lângă forțele cunoscute, umane și altele necunoscute sau supraumane.

Dacă noi am cerceta și astăzi cauzele crizei (redușă pentru unii numai la o criză economică financiară), am vedea că unele din organismul omenesc și de dezvoltarea sa, altele de mediul în care trăiește acest organism (în special) de societate. Unele sunt constante, permanente, altele modificabile, de înlăturat. Unele pot fi analizate din punct de vedere psihologic prin investigațiuni, altele scapă acestor investigațiuni, rămânând în domeniul divinității sau al misticismului.

Pentru a vedea până unde se pot extinde forțele umane în provocarea cauzelor crizei de astăzi și cum ar putea fi utilizate mai bine în remedierea ei, îmi iau permisiunea să analizez două din ele :

I. Limitarea disocierei și regroupării tendințelor omenești cu disproporția mare dintre aspirațiuni și realizări și cu efectele contrarii ce le aduc aceste realizări. Cauza, care are un caracter constant și arată inferioritatea făpturei și resurselor omenești, întărindu-ne credința în forțele supraumane (divine). Cum această cauză nu este înțeleasă de unii și chiar rău înțeleasă de alții, contribuie să întretină criza.

II. Desechilibrul dintre viața fizică, intelectuală și morală, cari au adus tulburări morale asupra cărora am insistat la adunarea dela Sf. Gheorghe. Cauză, care se poate înlătura prin voința noastră.

Disocierea tendințelor și a elementelor ce compun aceste tendințe (idei, imagini, sentimente etc.) constituie o primă particularitate psihologică a omului.

Fiecare om se naște și dobândește astfel de tendințe. Ele se separă ușor, fie prin satisfacții, fie prin obstacolele ce le întâlnește, pentru a se regrupa pe un alt plan, nou.

Disocierea, ca și reconstrucția nouă, constituie, pot zice, o moștenire imperfectă, care permite fiecărui om să devină ceea ce este. Aceste disocieri și reasocieri nu se fac după reguli bine stabilite, dar se execută într'un ritm poate mai accelerat ca cele mai rapide mijloace de comunicație de astăzi.

Disocierea cu reconstrucția de gândiri și plăceri pe un plan nou creiază totdeauna ideia și plăcerea de mai bine.

Sub influența acestei din urmă idei, omul simte nevoia de a-și transforma neconținut natura și mediul, în care trăiește. Mulțumirile sufletești obținute prin aceste transformări în viață, alternează deci cu nemulțumirile.

Omului nu i-a fost dat însă să ajusteze perfect ideile și sentimentele sale la complexitatea condițiilor de existență ce i le impunea lumea exterioară, în special societatea cu semenii săi. De aici s'au născut reğrete, ezitări, ostilitate și lupte, mai mult sau mai puțin exteriorizate, iar în balanța fericirii vieții talerul nemulțumirilor se apără ceva mai greu. Orice nemulțumire a

servit și servește însă de stimulent pentru o activitate și o obținere a mulțumirii.

Dacă în istoria omenirii vom găsi inovațiuni și descoperiri (de aparență supraumană), dacă omul a ajuns să transforme ideile, plăcerile, credințele, industria, arta, știința politică etc., nu a putut transforma natura sa intimă, căci la el găsim veșnic această necesitate de transformări, aceste aspirațiuni spre mai bine, iar contrastul din el și din mediul în care trăiește, opera pozitivă și negativă, adusă prin aceste transformări, ne fac să credem că întreaga disociere și regroupare a elementelor sale psihologice se execută în anumite limite.

Fiecare din noi este dotat deci cu oarecari frontiere personale. Fiecare se naște cu anumite puteri — cari se desvoltă, dacă împrejurările o permit, — dar și cu anumite slăbiciuni.

Omul se poate transforma înfinit, însă între limite finite și ceea ce se spune de el se poate aplica și la umanitate.

Gândul omului la o evoluție infinită, speranța la o fericire absolută, aspirația la perfecție, este tot ce poate fi mai nobil și, cu toate acestea, gândul, speranța, aspirația, pot fi periculoase dacă nu sunt proporționale forțelor și posibilităților omenești. Omul sau umanitatea, voind (în un timp scurt) să perfecționeze un lucru mai mult decât poate, ajunge să-l tulbure sau să-l strice. Exemplele istorice nu lipsesc și multe din nemulțumirile de astăzi vin tot de pe urma acestui defect.

Dacă se transformă însă omul înfinit, în limite finite, cum se poate realiza imperativul creștin: „Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru ceresc este desăvârșit”? Este drept că omul și umanitatea nu au renunțat și nu vor renunța la această țintă, a complectării operei divine.

Situația omului însă, în raport cu divinitatea, este cu totul tragică. Tragedia vine tot atât în urma contrastului imens între opera ce o visează și mijloacele de care dispune, cât în urma disproporției mari dintre instrumentele de care dispune, față de forțele, relativ înfime, pe care poate să le utilizeze.

Nu intenționez a deprecia rezultatele eforturilor omenești.

Omul a ajuns într'adevăr, să măsoare pământul, să cântărească lumea, a mers cu studiul său asupra materiei, încât să o poată descompune, a întrezărit aspectele evoluției universale, a adus în serviciul său aerul, apa, lumina, focul, electricitatea, un-

dele etc. Mai mult : își face iluzii de reforme cosmice, precum ar fi : creiarea unei primăveri eterne, redresând axa terestră pe un plan eliptic și derivând Gulfstreamul. Jumătate serios, jumătate în glumă, omul se gândește la călătorii în alți astri. Nu este vorba numai de călătoria în stratosferă a lui Piccard, dar la institutul din Franța un premiu așteaptă pe fericitul cercetător, care ar da și ar primi vre-un semn dela un astru ceresc (Planeta Marte este exclusă, ca una ce probabil, se crede mai bine cunoscută).

Dar oare aceste preumblări prin astri, oare civilizarea — să zic, — a Căii Laptelui, nu ne-ar deschide noi orizonturi, noi aspirațiuni ? Am fi mai fericiți și mai schimbați în natura noastră intimă prin aceste descoperiri ? Nu am vedea, ca și în prezent, că orice descoperire este utilizată de om chiar contra omeniirii ? Cine ar putea să ne spună dacă viitoarea descoperire a forțelor captate (de exemplu) prin disociația interatomică nu ar servi chiar la exterminarea umanității ?

Tot ce am putea spune este că pentru noi fiecare descoperire, fiecare cunoștință nouă, lărgeste din ce în ce mai mult câmpul necunoscutului, iar savantul se simte astăzi mai departe de știința perfectă decât un ignorant, precum omul virtuos se simte mai puțin apropiat de idealul moral, decât ticălosul vulgar.

Probleme noi se ridică la fiecare pas în calea omului. De abea ieșim dintr'un segment de necunoscute și intrăm în altul și mai mare și mai puternic. Cine poate ști câte sunt și cine poate avea cheia enigmei lor ?

A. Comte a voit cu pozitivismul său să bareze calea cercetărilor, dar nu a reușit. Omul a lucrat și va lucra mereu cu profit sau pierderi, în chestiuni cari par (pentru un moment) absurde. Și așa trebuie să fie, căci dacă ar lucra altfel, atunci cu adevărat ar însemna că se îndreaptă spre animalitate, iar, dacă s'ar lăsa în pasivitate, nu ar putea avea mulțumirile și satisfacțiunile sufletești ale activității sale.

Este dat omului să vadă, precum am spus mai sus, că toate resursele utilizate de el, toate cele adunate, sunt îndreptate și contra sa, sunt puse și în slujba negativului, formează și o operă contrară aceleia ce dorea să o îndeplinească. Acest fapt constituie odată mai mult o dovadă a relativității omenești și a faptului că toate transformările ca și tot progresul dirijat în vederea perfecțiunii, are loc între anumite limite.

Insuficiența mijloacelor omenești se vede de altfel în raporturile omului cu ceilalți oameni, adică cu societatea și mai ales în autoritatea, pe care societatea o aduce omului. Timpul nu-mi permite a insista asupra acestor raporturi și mai ales asupra crizei de autoritate, care ocupă un loc de frunte în criza umanității. În studiul acestor numeroase și complexe cauze am vedea însă că la activitatea cunoscută a omului se adaugă și forțe necunoscute, forțe supraumane.

Aș putea chiar spune că forțele necunoscute, supraumane, conduc aproape veșnic pe cele umane și umanitatea, așa precum se arată, este avansată pe calea pe care a apucat, încât prin forțele umane nu se poate nici opri în loc, nici îndrepta pe cale și nici întoarce îndărăt. Această umanitate se prezintă întocmai ca un călător, care a luat drumul îngust, pentru a se înfunda în pădure. El întâlnește în calea sa văgăuni, stânci, măracini, cari îl fac să sângereze, bestii, cari îl fac să lupte și să strige zadarnic după ajutor. Dar prin această luptă el și-a exercitat mușchii, voia, și-a lărgit gândirea. A putut să admire, alături de priveliști teribile și pe cele mai grandioase.

Alături de nemulțumiri a putut avea și mulțumiri. Nu a putut găsi nicăiri un azil definitiv. S'a oprit ici și colo, sub acoperișuri slabe, amenințătoare, nu mai poate însă reveni de unde a plecat și merge mereu înainte, plin de speranțe și de aspirațiuni. Poate nu va găsi paradisul visat, dar regiuni mai ospitaliere, poate va rătăci tot atât cât pământul îi va permite să trăiască, poate va muri în curând. El va avea mulțumirea de a se fi oțelit împrejurarilor și în același timp de a fi putut zări, din când în când, cerul imens și strălucirea stelelor, dacă aceasta nu constituie o consolare pentru aștri zăriți, pentru el este un reconfort și un stimulent.

Orice s'ar spune, umanitatea rămâne în situația acestui călător, veșnic în tatonare, veșnic în adaptare, nerenunțând un singur moment, nici la gândirea sa vastă, nici la speranța sa infinită.

Pe un fond omenesc identic și prin crize mai mult sau mai puțin acute sau grele, vor continua să înflorească și să se ofilească civilizații diverse, fiecare din ele profitând de resursele moștenite dela ascensori și aceasta va merge atâta vreme cât viața nu va dispărea de pe pământ. Dacă dorim să ne și bucurăm

de plăcerile vieții trebuie să acționăm și să luptăm ca turistul din pădure, să căutăm, să ne sbatem și să ne adaptăm cât mai liber, cât mai satisfăcător.

Din respect pentru rațiunea clară și pentru experiența unită la un înțelept scepticism, trebuie și în criza de astăzi să lucrăm astfel ca partea animalică din noi să o facem să fie cât mai robustă, cea socială cât mai disciplinată, iar cea psihică așa fel încât să nu vatăm sănătatea celei dintâi și soliditatea celei de a doua.

În adoptarea noastră trebuie să domine, poate, principiul „festina lente”. Să nu uităm că ritmul accelerat poate aduce pentru unii indivizi sau pentru o parte a societății o agerime în anumite direcții și un folos prin bogățiile scoase din natură. Dar mobilitatea prea vie a spiritului cu dispersiunea intelectuală și sentimentală, împiedcând pe om să reflecteze mai serios, îi cauzează daune, mai ales în cele religioase și politice.

Să nu uităm faptul că dacă unii intelectuali se adaptează ușor vremurilor și se arată grăbiți în realizarea aspirațiilor lor științifice, masa populară merge încă lent și noi nu putem în timp scurt forța ritmul marilor afaceri și interese omenești, așa precum mărim viteza mașinilor, pe cari le punem în mișcare. Pășind pe calea propagandei culturale și spre realizarea marilor aspirațiuni culturale, să nu uităm niciodată de cele 2/3 de analfabeți de pe suprafața globului.

În sfârșit să nu uităm că regulile noastre de conduită derivă — este drept, — din natura noastră, din funcțiunea noastră, în societate, dar și dintr'un drept superior, pe care ni-l dă legea sacră, morală.

În discursul de deschidere al adunării generale din anul trecut, arătam în detaliu această criză morală. Pentru remedierea ca și pentru reabilitarea echilibrului între forțele noastre psihice, făceam apel la morala religioasă.

Trebue să constat cu plăcere și să aduc la cunoștință că mulți sociologi (între cari J. Luchaire) ajung la aceleași concluzii, iar biserica a luat atitudinea cuvenită. O alianță universală pentru o amicitie internațională prin biserică (în care sunt reprezentanții tuturor bisericilor creștine) lucrează pentru o pregătire morală între indivizi și popoare, iar congresul internațional al religiilor,

în vederea soluționării problemelor actuale, ce va avea loc la Chicago 1933, sperăm că va găsi mijloace pentru o dezarmare a instinctelor reacționare.

Înainte de a păși în arenele internaționale trebuie să lucrăm și să ne antrenăm în cele naționale, căci numai astfel vom împiedeca ca netrebnicii dinlăuntru granițelor să-și facă de cap, la adăpostul forurilor internaționale.

Astăzi, prin amestecul moralei în toate chestiunile (mai ales în cele politice) s'a ajuns, din nefericire, să se decoreze cu pretexte morale jocul intereselor.

Din toate părțile se aude apelul la simțul moral. Nu mai poți distinge pe cel de bună credință, de cel de rea credință. Toți s'ar simți ușurați să vadă odată pe scena oficială pe adevărații factori morali, căci *nu trebuie să se uite faptul că în mintea poporului nostru prosperitatea materială, ca și cercetarea progresului social, nu se separă nici de cercetarea virtuților și nici de divinitate.*

Mulți din cei prezenți vor dori, de sigur, să nu mai audă vorbe, ci fapte, unii mi-ar putea obiecta că dezarmarea imoralității nu este leacul, care să suprimă criza umană, în special cea economică (șomajul, frontierele, vămile, prohibiția, etc.), sau cea culturală, de care am vorbit. Acestora din urmă le răspund că dacă greutatea zilelor epocii prezente ne-au adus neîncredere și frică, este foarte adevărat că această neîncredere s'a dublat cu greutatea vieții. Greutatea apoi dublată a vieții a desvoltat și mai mult neîncrederea, încât o face să apară ca răul cel mai principal, care trebuie atacat.

Pesimismul otrăvește astăzi mai mult ca oricând viața și se pare că disperarea și defăimarea prin noi înșine întrece chiar dușmănia și ura. Profeții nenorocirilor s'au mutat în toate țările. Pretutindenea există și o literatură, care caută să demonstreze că umanitatea este bolnavă și condamnată la convulsii spăimântătoare.

Ei bine, nu vom ieși din cercul vițios de mai sus cu văicărelile, oftări, defăimări și defetism, ci prin bărbăție și privind liniștit faptele.

Viața o considerăm eternă, formele se schimbă continuu. Și în viața omului, ca și în cea a umanității, avem epoci mai

grele, altele mai ușoare. Fiecare din ele își are importanța, pentru mulțumirea noastră, pentru destinul țării noastre, pentru civilizație.

Cât timp viața există pe pământ și cu ea omul, umanitatea nu poate să dispară prin mizerie, dizordine, neputință sau războiu.

Umanitatea apare astăzi, este drept, într'o criză puternică. Dar va ieși din ea, precum a ieșit și altă dată, prin forțele umane și prin cele supraumane.

Pentru aceasta suntem datori să acționăm și să ne lăsăm numai în seama puterilor divine și acum răspund și acelor din Dv. cari cer fapte. Faptele depind de Dv., de noi toți. Activând sub influența sugestiunilor ce mi-am permis să le fac, pășind mereu în viitor și pe un pedestal moral ireproșabil, din când în când trebuie să ne întoarcem privirea la trecut, la civilizațiile moarte, cari ne ajută să corectăm defectele civilizațiilor vii.

Trecutul ne spune că în crize identice ascendenții noștri își împreunau forțele, întărindu-și voința și credința. Și înainte de a se gândi la reorganizări de instituții, meditau la reorganizarea mentalității omenеști. Să-i imităm.

Membrii „Astrei“, pe frontispiciul căreia ar trebui să stea veșnic cuvintele lui A. Bârseanu: „*uniți în cuget și 'n simțiri*“, trebuie cei dintâi să dea exemplu.

Munca lor comună, unită la aceea a intelectualilor singuratici sau grupați în alte societăți culturale, va putea, chiar în criza actuală, ridica intelectualismul la nivelul ce-l impun necesitățile sociale, interesele neamului și acele ale umanității.

Cum au decurs desbaterile în cele două ședințe ale adunării generale din 2 și 3 Oct. 1932, în Deva.

Ședința întâi s'a ținut *Duminecă*, în 2 Octomvrie. *Președinte* a fost dl *Dr. Gh. Preda*, iar *notar* dl *Nic. Băilă*.

Din *comitetul central* au luat parte următorii membri: I. Agârbiceanu, *Mitropolit* Dr. Nic. Bălan, Dr. Ilie Beu, Dr. Vasile Bologa, Dr. Tiberiu Brediceanu, Dr. Nic. Colan, Dr. Iuliu Hațieganu, Dr. V. Ilea, Dr. Iuliu Ionașiu, Alex. Lupeanu-Melin, *Episcopul* Dr. Alex. Nicolescu, Dr. Voicu Nițescu, Dr. Augustin Popa,

Iacob Popa, Ștefan Pop, Ilie Rusmir, Ștefan Roșianu, Ioan Simu, Dr. Victor Stanciu, Dr. Iosif Stoichiția, Silviu Țeposu și Ioan Vătășanu.

Reprezentanții guvernului, ai autorităților și societăților culturale au fost următorii: D-nii Dimitrie Gusti, Ministrul Instrucțiunii Publice; Dr. Voicu Nițescu, Ministrul domeniilor și agriculturii; I. P. S. Sa Mitropolit Dr. Nic. Bălan, reprez. Bisericii ortodoxe române; P. S. Sa Episcopul Dr. Alex. Nicolescu, reprez. Bisericii gr. cat. române; I. Agârbiceanu, canonic, reprez. Episcopului; Dr. Iuliu Hossu, Cluj; col. D. Amzulescu, reprez. Armatei; Dr. Ieronim Atirescu, pref. jud. Hunedoara; Petre Perian, primarul orașului Deva; Dr. Sextil Pușcariu, reprez. „Acad. Române”; Aurel Iliescu, reprez. „Ateneului Român”, București; Dr. S. Bolintineanu, reprez. „Centrala Caselor naționale”; Ștefan Pop, reprez. „Liga culturală”, București; Coriolan Buracu, reprez. Soc. „Teatrul” și „Biblioteca Bibicescu”, Turnu Severin; colonel C. Băcaloglu, reprez. „Cele trei Crișuri”, Oradea; Ștefan Roșianu, reprez. Oficiul național al cooperăției; D-na Fodoreanu, reprez. „Principele Mircea”, Turda; Dr. Iuliu Hațieganu, reprez. Univ. Cluj; T. V. Țoni, reprez. Asociația învățătorilor; T. Iacobescu, Boga și Dr. Pop, reprez. Regionala „Astra Basarabeană”.

Reprezentanții presei au fost domnii: Vas. Munteanu, ziarele „Adevărul” și „Dimineața”; Dr. Nic. Regman, Dr. Gociman și Cilea, ziarul „Universul”; I. Tolan, ziarul „Cuvântul”; Grațian Mărcuș, ziarul „Patria”; Ilie Măgeanu, ziarul „Cuvântul Poporului” și Ioan Clopoțel, rev. „Soc. de mâine” și „Sindicatul ziarștilor ardeleni”.

Reprezentanții despărțămintelor „Asociațiunii”: Alba-Iulia: Dr. Romul Boca, Al. Baba, Ilie Magda și L. Opreș; Bihor: Ștefan Mărcuș, Dr. T. Popa și Dr. Romul Pop; Brad: I. Indreiu, Virgil Perian, Dr. Pavel Opreș și I. Bocaescu; Brașov: Dr. N. Căliman, Dr. Stinghe și Dr. Moșoiu; București: Ștefan Pop și Leonte Moldovan; Caransebeș: Gh. Repede; Caraș: Ilie Rusmir, Coriolan Buracu; Cetatea Albă: T. Iacobescu și Iordanovici; Cluj: Dr. Iuliu Hațieganu, Dr. Spârchez și Atanasie Popa; Diciosânmărtijn: I. Vulcuțiu, Ioan Lupeanu și Aron Serb; Deva: Const. Sporea și V. Dragu; Dobra: Gh. Babeș și Mih. Simedrea; Dumbrăveni: N. Negruțiu; Hunedoara: Ioan Brâncoveanu, Nicolae Suciuc; Jiu: I.

Duma; Lipova: Fabrițiu Manoilă și Vasile Groza; Orăștie: Dr. Victor Boroș și Dr. I. Solomon; Mercurea: Pantelimon Bratu; Ocna Murășului: Dr. Ionel Rîșca; Orșova: Traian Țăran; Reghin: Dr. Eugen Nicoară; Severin: Dr. Vasile Lohan; Sibiiu: Silviu Țeposu, Dr. Liviu Ionașiu, V. Nistor, Petre Petrescu și Dr. Nic. Regman; Sebeș: Dr. Vasile Oana și V. Suciș; Sighet: Dr. Vasile Ilea; Someș: Dr. V. Motogna; Târnava mică: A. Lupeanu și Ștefan Roșianu; Tg. Mureș: Dr. D. Baciș, Dr. Enea Pop-Bota, Popa Traian; Turda: Dna Fodoran și Mihail Gazdac; Vințul de jos: Constantin Oancea și „Casa Națională“ din Milova: Dimitrie Ganea.

Afară de cei specificați aici au mai luat parte alți numeroși membri ai „Asociațiunii“, din Deva și alte localități.

După serviciul bisericesc, oficiat în amândouă bisericile românești, a deschis dl vicepreședinte al „Asociațiunii“, *Dr. Gh. Preda*, adunarea generală. D-sa scuză absența dlui președinte Vasile Goldiș, care din cauză de boală este împiedecat de a lua parte și exprimă mulțumirile „Asociațiunii“ celor ce s'au grăbit să ia parte la această adunare, în primul rând guvernului, reprezentat prin domnii miniștri Dimitrie Gusti și Dr. Voicu Nițescu, Înalților prelați, autorităților, societăților surori, delegaților despărțămintelor și celorlalți prezenți.

După bineventare își desvoltă dl Preda *vorbirea*, publicată în întregime în numărul de față.

Adunarea generală ovaționează pe orator. *I. Pr. Sf. Sa Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan* a rostit o cuvântare plină de îndemnuri nobile și de idealism. Ca păstor sufletesc accentuează rolul însemnat al Bisericii în epoca noastră și pledează pentru o încredere în forțele spirituale ale poporului românesc. Idealul Bisericii și al culturii să ne călăuzească întotdeauna în activitatea noastră. „Asociațiunea“ a fost întotdeauna sub ocrotirea Bisericii. Și de aici înainte Biserica binecuvântă activitatea rodnică a societății culturale.

A luat cuvântul dl Ministru al Instrucțiunii Publice *Dimitrie Gusti*. După ce arată începutul „Asociațiunii“, cu marii ei idealști, citează din *vorbirea* Mitrop. Șaguna, dela adunarea generală din 23 Oct. 1861. Cere un program minim pe seama societăților culturale și, în special, pe seama „Asociațiunii“. Activitatea va

trebui să se resume în patru aspecte: sănătate fizică, morală, economică-financiară și intelectuală a poporului. Pentru asigurarea sănătății fizice trebuie să se întreprindă o cruciadă de igienă și educație fizică. La acest program trebuie să-și dea concursul atât societățile culturale, cu „Asociațiunea” în frunte, cât și autoritățile de stat cu atribuții culturale. Aduce la cunoștință celor prezenți că Dsa, ca Ministru al Instrucției Publice, a convocat la sfârșitul lunii Octomvrie un „Senat cultural”. Termină, cetind o scrisoare din 1922 a M. Sale Regelui Carol al II-lea, atunci prinț moștenitor, unde actualul nostru rege subliniază datoria supremă de a desrobi poporul prin cultura, care nu însemnează școala propriu-zisă, ci aplicarea la viața de toate zilele a celor învățate în școală.

Vorbirea dlui Ministru este ascultată cu viu interes și cetirea scrisorii M. Sale Regelui este însoțită de aplauze și exclamația: „Trăiască Regele culturii!”

Președintelui de onoare al „Asociațiunii”, *M. Sale*, i se trimite din mijlocul adun. generale, o telegramă omagială. Totodată să decida să se expedieze telegrame omagiale și dlui Ministru-președinte *Dr. Alex. Vaida-Voevod* și dlui președ. al „Astrei” *Vas. Goldiș*.

În numele *Bisericii unite* vorbește P. S. Sa Episcopul Lugojului *Dr. Alexandru Niculescu*, dorind „Asociațiunii” spor la munca întreprinsă, perseverență pe cărarea apucată.

Înaltul prelat este ovaționat.

În numele P. S. Sale Episcop *Dr. Iuliu Hossu* din Cluj, salută adunarea dl canonic *I. Agârbiceanu*, accentuând că numai intensificarea virtuților spirituale va contribui la regenerarea neamului.

Armata și-a avut oratorul în persoana dlui colonel *Dumitru Amzulescu*, promițând concursul ei la menținerea culturii.

Frățeasca dragoste, care domnește între instituțiile „*Acad. Române*”, „*Extensiunea universitară*” din Cluj și „*Asociațiunea*” pentru difuzarea armonică a culturii în toate păturile țării, a exprimat-o dl prof. univ. *Dr. Sextil Pușcariu*.

Ca reprezentant al „*Universității*” din Cluj a vorbit dl prof. univ. *Dr. Iuliu Hațieganu*. Aduce admirația pentru trecutul glo-

rios al „Asociațiunii” și urările de bine pentru viitor. Universitatea și „Asociațiunea” trebuie să trăiască într'o interdependență fiziologică, trebuie să fie ceea ce sunt creierul și inima pentru neamul românesc.

Părintele protopop *Ioan Duma* salută în numele *Asociației clericului „Andrieu Șaguna”*; dl președ. al „Asociației învățătorilor” din întreagă țara, *T. V. Țoni*, promite sprijinul desinteresat al tuturor învățătorilor; dl adv. *Aurel Iliescu*, vorbește în numele „*Ateneului Român*”; dl *Ștefan Pop* în numele „*Ligii culturale*”; dl *Dr. Bolintineanu* în numele „*Centralei Caselor Naționale*”; dl colonel *Bacaloglu* în numele soc. „*Cele trei Crișuri*” din Oradea.

Toate aceste discursuri au fost primite cu prelungite aplauze. Fiind ora înaintată anunță dl președinte că ceilalți oratori vor avea cuvântul la banchet și în ședința a doua.

Raportul general, tipărit, este considerat de cetit și se aleg *comisiunile*, la propunerea dlui *Constantin Sporea*, directorul școlii normale din Deva.

Comisiunile alese au fost următoarele: 1. pentru examinarea rap. general pe a. 1931/2, domnii: I. Bratu, N. Bogdan, I. Chinezu, A. Popa, Dr. N. Regman, G. Repede, P. Perian, C. Sporea, I. Zugravu și T. Iacobescu; 2. pentru comisiunea censurării socotelilor pe a. 1931 și a proiectului de buget pe anul 1933, domnii: N. Duma, N. Negruțiu, D. Groza, Perian-Brad, L. Moldovan; 3. pentru comisiunea examinării raportului privitor la gestiunea din trecut și la loteria „Asociațiunii”, domnii: C. Ionescu, I. Hațieganu, Mircea Oprea, Valer Candrea, Traian Gherman și Iacob Popa. (Dl Dr. Iuliu Hațieganu nu primește, deoarece este membru în comitetul central.); 4. pentru înscrierea de membri noi, dnii: prof. Ghinea, A. Filimon și St. Petrescu; 5. pentru examinarea propunerii în cauza demisiei dlui președinte Vas. Goldiș, domnii: Dr. Sextil Pușcariu, I. Atirescu, Dr. I. Beu, C. Buracu, Dr. V. Macaveiu, Dr. Aug. Popa, Dr. V. Olariu, Dr. V. Ilea, Dr. I. Stoichiția și Virgil Nistor; 6. pentru examinarea propunerilor intrate în termen reglementar, domnii: V. Dragu, Petre Petrescu, protop. I. Duma, protop. I. Simu și Dir. Moșoiu; pentru expoziție și coruri, doamnele: Sporea, Amzulescu, Fodoreanu, Dr. Moșoigo, A. Vlad și domnii: Dr. Tib. Brediceanu, Malasz, Emanoil Bucuța, Caliani, căp. Mazilu, Breazu, Apostol Culea și T. V. Țoni.

După alegere vorbesc domnii : *Ștefan Mărcușiu* (Oradea), dorind ca membrii comit. central să nu facă parte din nici o comisiune, iar dl *Dr. Seb. Bornemisa*, cerând ca la ședințele comisiunilor să aibă oricare membru dreptul să se intereseze la comisii de anumite chestiuni, participând cu vot consultativ. Adun. gen. admite aceste puncte de vedere cu observarea că membrii Com. Central pot lua parte numai în comisiile cari nu au de controlat gestiuni financiare.

La dorința dlui Ministru *D. Gusti* de a participa și la șed. a doua, de Luni, dl președ. anunță că ședința aceasta se va deschide la ora 9 în loc de 10 a. m.

Cu acestea s'a exhaustat programul ședinței I.

Deoarece oratorii anunțați la ședința I. n'au putut lua toți cuvântul la adun. gen. au vorbit la „*Masa comună*“, în localul „*Casinei Române*“. „*Masa comună*“ a avut pe următorii oratori : I. Pr. Sf. Sa Mitropolitul *Dr. Nicolae Bălăn*; dl Ministru *Dimitrie Gusti*; *Dr. Aurel Vlad*; P. S. S. Episcopul *Dr. Alexandru Nicolescu* și dl pref. *Dr. Ieronim Atirescu*, în numele județului Hunedoara; D-na *Jeana Fodoreanu*, în numele soc. „*Principele Mircea*“ și „*Asociației feminine*“ din Turda; dl *Constantin Sporea*, în numele desp. centr. jud. Deva.

Ședința festivă a secțiilor științifice-literare s'a ținut în după-amiaza zilei de 2 Octomvrie, la ora 5¹/₂.

Ședința a fost prezidată de dl *Dr. Gh. Preda*.

Dsa a arătat, în cuvântul de deschidere, scopurile urmărite de secții și realizările de până acum, apoi a dat cuvântul dlui prof. univ. *Dr. Iuliu Hațieganu*, dl *Dr. Silviu Dragomir*, nepuțând lua parte ca conferențiar din motive neprevăzute.

Dl prof. *Dr. Iuliu Hațieganu* și-a dezvoltat interesanta dsale conferință : „*Educația fizică a femeii*“ (întovărășind conferența cu numeroase proiecțiuni luminoase).

Numerosul public a ovaționat pe conferențiar.

Ședința a doua s'a ținut Luni, a doua zi, la ora 9, a. m.

Mai întâi s'au cetit *telegramele* trimise *M. Sale Regelui*, dlui prim-ministru *Alex. Vaida-Voevod* și dlui *Vasile Goldiș*. Telegrama trimisă *M. Sale* a fost de următorul conținut :

„Membrii „Astrei“ culturale, întruniți în adunarea generală în orașul Deva, trimit Augustului președinte de onoare cel mai respectuos omagiu și devotament, dorind Voevodului culturii românești viață lungă cu domnie fericită, spre binele neamului românesc și scumpei noastre Patrii. Să trăiți, Maiestate, împreună cu Marele Voevod Mihaiu și întreaga Familie!”

Dlui *prim-ministru* s'a expedit următoarea telegramă: „Membrii „Astrei“, întruniți în adunarea generală dela Deva, trimite guvernului prezidat de dvoastră omagiile lor, solicitând bunăvoință și sprijin pentru toate nizuințele culturale ale acestei societăți”.

Dlui *Vasile Goldiș* i s'a trimis telegrama următoare:

„Adunarea generală Vă mulțamește pentru urări, dorind alinare grabnică suferințelor dvoastră. Nădăduim că bunul Dumnezeu va reda iar pe vrednicul și venerabilul nostru președinte culturii românești, spre binele și progresul neamului”.

Secretarul administrativ, dl *Nic. Băilă*, a cetit mai apoi *telegramele și scrisorile*, primite dela: Sanctitatea Sa Patriarhul Dr. Miron Cristea (București), I. P. S. Sa Mitropolit Dr. Vasile Suci (Blaj), I. P. S. Sa Mitropolit Pimen, al Moldovei (Iași), Vasile Goldiș, președ. Asociațiunii (București), Episcop Nic. Ivan (Cluj).

Adunarea generală a luat act și și-a exprimat mulțumita ei, tuturor.

Dl canonic *Ștefan Roșianu*, a vorbit în numele „*Oficiului național al cooperației*“, salutând adunarea și mulțumind că s'a adus în discuție marea problemă a cooperației.

Dl *Leon Boga*, ca reprezentant al „Astrei Basarabene“, a dat un raport amănunțit despre activitatea acestei regionale. A arătat că „Astra Basarabeană“ a înființat 129 cămine muncitorești, 190 biblioteci, a ținut 2086 conferențe, 102 festivaluri și 510 spectacole de teatru. „Cuvântul Moldovenesc“, care se tipărește tot sub egida „Astrei Basarabene“, s'a răspândit în peste 2,000.000 de exemplare, mai ales pe sate. Apelul dlui Boga la colaborare a aflat aplauzele unanime ale adunării generale.

După ce dl președinte Dr. Gh. Preda constată că reprezentantul soc. „Teatrul“ din Turnu-Severin, dl Coriolan Buracu, și reprezentantul studențimii universitare din Cluj — prenotați ca

oratori — nu se află în sală, dă cuvântul dlui *T. Iacobescu*, ca raportor al comisiei pentru examinarea raportului general. Comisiunea constată în raportul său că „Astra”, luptând cu mari greutăți în drumul ei, a izbutit, totuș, să înfrângă obstacolele și să continue activitatea ei binefăcătoare pentru ridicarea la lumină și viață nouă a țărănimii noastre.

Cităm din procesul verbal, verificat: „Sforțările laudabile ale conducătorilor acestei instituțiuni au fost în ultimul timp, totuș, criticate, fie dintr'o neînțelegere a rosturilor „Asociațiunii”, fie din interese lăaturalnice. Comisiunea constată că se exagerează în această critică, atunci când se face o paralelă între mișcarea culturală de dinainte de războiu și acțiunea sa după întregirea neamului. Lipsa de activitate despre care se vorbește în ultimul timp, se datorește numai situațiunii grele economice, care influențează și asupra vieții morale. Totuș, comisiunea găsește, cetind cu atențiune raportul comitetului central că sforțările ce s'au depus *nu* au rămas infructuoase, că se muncește cu spor în mai multe despărțăminte, unde se află oameni înțelegători și însuflețiți de dorul de a face binele celor însetați de lumină și adevăr”.

După trecerea în revistă a tuturor punctelor din raportul general, comisia propune:

- a) să se aprobe cuprinsul raportului general pe anul 1931/32;
- b) să ia parte cu pietate la pierderea membrilor și binefăcătorilor „Asociațiunii”; c) să mulțumească tuturor binefăcătorilor, cari au făcut donațiuni în acest an Asociațiunii; și d) „comitetul central să aducă lămuriri precise, cari nu sunt cuprinse în raport, asupra unor chestiuni, ce au fost obiect de discuțiune și au fost publicate și în presă; aceste explicațiuni sunt necesare asupra: Muzeului central, Internatului de fete, Astra cinegrafică și loteria Asociațiunii”.

Dl *Dr. Sextil Pușcariu* constată că nu vrea să tulbure nicidecât festivitatea, dar cuvântul „criză” se găsește în raport pe fiecare pagină. Cu toate acestea a avut „Asociațiunea” un milion venit dela cinematografe. Cauza crizei o află în consumarea nepotrivită a fondurilor. Trebuie desburocratizată societatea. Trebuie să se caute un nou ideal, să încetăm epoca de imitare și să impunem o cultură românească. Pentru realizarea acestui ideal trebuie să facem apel la tineret, îndemnându-l la activitate. Aduce

ca exemplu despărț. Sibiiu: tineretul poate acționa în cadrele „Asociațiunii” cu folos. — Dl Pușcariu crede că președintele trebuie să fie în afară de politica militantă. Să nu ne facem nădejdi numai cu subvențiile Statului. Exprimă câteva nedumeriri privitor la coordonarea muncii în domeniul culturii, cum a expus-o dl Ministru Gusti. Pledează să i se lase dreptul de inițiativă fiecărei regiuni, conform trebuințelor locale, făcând o comparație plastică cu râurile din Ardeal, cari contribuie la creșterea Dunării.

Dl Ministru *Dimitrie Gusti* arată cum concepe dsa proiectatul „Senat Cultural”, ca o completare a Senatului celuilalt, politic. Unificarea politică să fie desăvârșită prin unificarea culturală.

Cheia de *organizare autonomă a culturii*, expusă în discursul dsale de ieri, i se pare că găsește aprobarea adunării generale. Ține să accentueze că nu există două compartimente deosebite, unul de cultură a poporului, iar celalalt de cultură superioară. Cu noul proiect, al „*Senatului Cultural*”, dorește să alcătuiască un program minimal de acțiune culturală — luând în considerare atât cultura poporală, cât și cea superioară. Aduce la cunoștință că va convoca în scurtă vreme pe reprezentanții tuturor societăților culturale și personalitățile culturale marcante, la București, ca să discute împreună proiectul pentru organizarea culturii. Promite toată sollicitudinea soc. „Asociațiunea”. Plecând, în inspecție, la Brad, își ia rămas-bun dela adunarea generală.

Dl președinte *Dr. Gh. Preda* mulțumește dlui Ministru pentru deosebita cinste ce a făcut instituțiunii prin prezența dsale la adun. gen. și dă cuvântul dlui *Ștefan Mărcuș* (Oradea), care cere informații despre neîncassarea chiriei pentru Liceul de fete, dela Ministerul Instrucțiunii Publice. După explicațiile necesare — primește adun. gen., cu *aprobare*, raportul comisiei, autorizând totodată ca — din prilejul împlinirii a zece ani dela moartea fostului președinte Andreiu Bârseanu — să trimită biroul central o *telegramă omagială dnei văd. Catinca Bârseanu*.

Ia cuvântul dl raportor al comisiei pentru verificarea gestiunii și bilanțului pe a. 1931 și a proiectului de buget pe a 1933, dl *L. Moldovan*. Dsa constată că contul de gestiune pe 1931 este în conformitate cu verificările făcute de dl controlor Ioan Vătășanu și de comisia financiară. Comisiunea își exprimă toată

încrederea în verificările și lucrările făcute — dorește însă ca de aici înainte organele, cari propun și fac cheltuieli să nu-și verifice singure actele de gestiune, deoarece aceasta revine comitetului de censored. Acești membri ai comitetului de censored să nu facă parte din comitetul central. Comisiunea propune să se modifice statutele în sensul acesta. Comisiunea a mai constatat că la capitolul: cheltuieli, la trei articole bugetare, s'au depășit prevederile înscrise în buget. Această depășire este pe deplin justificată, dar pe viitor să figureze în bilanț nu numai averea imobiliară și efectele, ci și averea mobilă, cu care s'a mărit patrimoniul „Asociațiunii”, ca „Muzeul”, Biblioteca, etc.

Comisia remarcă cu multă satisfacție că dl Ministru al Instrucțiunii Publice a făgăduit tot sprijinul moral și material al Ministerului, în timpul acesta de criză și propune descărcarea comitetului central la gestiunea financiară a a. 1931, la „Asociațiune”, precum și la gestiunea financiară a Internatului de fete pe a. 1931. În cece privește proiectul de buget pe a. 1933 comisiunea constată că este alcătuit cu o reducere de 18% față de bugetul anului în curs și propune a se aproba cu observația ca art. „Neprevăzute”, la cap. cheltuieli, în suma de Lei 61.000 să se scindeze în „Neprevăzute” cu suma de Lei 11.000 și un art. nou, intitulat „Fond pentru deschidere de credite extraordinare”, cu suma de Lei 50.000.

După ce la discuții ia cuvântul dl *Dr. Sebastian Bornemisa* (Cluj), susținând că pe concesiunile de cinematograf s'ar putea avea un venit mult mai mare dacă s'ar întreprinde pași energici pentru încassarea restanțelor și după clarificările date de dl președ. *Dr. Gh. Preda*, că instituția nu are monopolul asupra concesiunilor de cinematograf și astfel oricine poate primi dela Minister sau dela altă instituție culturală o concesiune, iar restanțele se încassează anevoie, prin procese și după ce unele informații de apărare, privitoare la „birocratismul” dela centru — adunarea generală ia act cu aprobare de informațiunile dlui președinte și aprobă în întregime raportul și propunerile comisiunii, dând astfel descărcare comitetului central.

Raportor al comisiei pentru censurarea raportului privitor la *gestiunea din trecut și loteria „Astrei”* a fost dl *Ștefan German*. Comisia a constatat că: 1. comitetul central a luat toate măsurile de

rigoare, dictate de împrejurări pentru asigurarea pretențiunilor „Asociațiunii” față de I. Banciu, fost cassier și C. Simtion, fost ajutor de cassier. Deasemenea el nu are nici o vină în cece privește gestiunea susmenționaților foști funcționari; 2. In ce privește gestiunea și responsabilitatea foștilor funcționari I. Banciu și C. Simtion, chestiunea este deferită justiției și numai forurile judecătorești sunt chemate să aducă sentință în cauză; 3. Referitor la gestiunea *loteriei* „Asociațiunii”, comisiunea propune adunării generale acceptarea raportului dlui expert-contabil Romul Pop, din care reiese că „Asociațiunea” a realizat din această loterie un *beneficiu de Lei 447.100* și să considere această gestiune ca *definitiv încheiată*, întrucât un control mai amănunțit al gestiunii nu se poate face, iar tragerile, făcându-se în ordine, fără nici o reclamație, nu mai există nici un motiv de verificare; 4. comisiunea propune adun. gen. să hotărască să nu se mai aducă în discuțiune chestiunea gestiunii din trecut până la pronunțarea justiției și ca adun. gen. să-și exprime *întreaga încredere în actuala conducere*. Se aprobă în întregime, unanim.

Raportorul comisiunii pentru înscrierea de noi membri, dl A. Filimon, citește numele celor 24 membri activi, înscrși. Adunarea gen. aprobă.

Păr. protopop I. Duma e raportorul comisiunii pentru examinarea *propunerilor* intrate în termenul reglementar. Dl ing. Baiu Crăciun a adus mai multe propuneri. Referindu-se la propunerea dlui B. Crăciun cu privire la *demisia dlui Vasile Goldiș*, dl I. Duma, declară că „orice intervenție pe lângă dl președinte Vasile Goldiș de a reveni asupra demisiei este zadarnică, dsa declarând categoric că ea este irevocabilă”. Dl Crăciun a mai cerut ca Sibiul să rămână și de aici înainte sediul „Asociațiunii”, ca să se asigure mijloacele materiale, ca revista „Transilvania” să apară de sigur și pe mai departe, regulat, ca să se editeze discursurile rostite la adunările generale de președinții din anii 1861—1922 și să se publice în volum conferențele ce se rostesc la despărțămintele noastre. Comisia a propus ca problemele să fie încredințate comitetului central, spre studiere și — când mijloacele materiale vor permite — să fie realizate.

In cece privește propunerea dlui *Grațian Mărcuș* ca adun. să alege o comisiune compusă din 5 membri, care să depună

proximei adunări generale, fie ordinară, fie extraordinară, un proiect pentru *modificarea generală a Statutelor „Asociațiunii“*, comisiunea a propus ca să se primească părerea comitetului central, în sensul că *„pentru moment acest proiect să nu formeze obiect de studii și discuții, avându-se în vedere împrejurările grele de azi și mai ales inițiativa de federalizare a Societăților culturale, pornite din partea dlui Ministru al Instrucțiunii Publice, cum și faptul că statutele unei societăți serioase, cum este „Asociațiunea“, nu pot fi modificate în esența lor la intervale prea scurte“*.

La discuție vorbesc domnii: *Dr. N. Căliman*, care dorește o modificare a statutelor în cece privește raportul între despărțămintele central-județene și despărțămintele de plasă; *Dr. Liviu Ionașiu*, care arată că art. 38 din statute și art. 8 din Regulamentul pentru despărțăminte sunt destul de clare în privința colaborării, eventual modificându-se cel mult regulamentul, cu atribuțiile despărțămintelor central-județene asupra celor de plasă; prof. *I. Chinezu* (Cluj), în numele tinerimei; *Dr. Seb. Bornemisa* pentru alegerea comisiei de 5; dl președ. *Dr. Gh. Preda*, cu lămuriri; *Dr. Sextil Pușcariu*, care pledează pentru modificarea statutelor și pentru participarea dlui *Grațian Mărcuș*, în comisia plănuită.

Adunarea generală aprobă raportul comisiunii împreună cu propunerile formulate în raport.

Dl prof. *Chinezu* (Cluj) vorbește, cu consimțământul adun. gen., cerut de dl președ., aducând propunerea în adun. gen. ca „Asociațiunea“ să lucreze mai intensiv cu tinerimea română. La Cluj este o pleiadă de tineri, cari bucuros își oferă serviciile în cadrele „Asociațiunii“. Și „Transilvania“ să fie redactată după toate recerințele moderne și să se angajeze în mai mare măsură contribuția și colaborarea tineretului clujan. Dl *Dr. I. Stoichiția*, constată că „Transilvania“, dacă e vorba să se reorganizeze să ajungă o „Familie“ sau un „Luceafăr“ din trecut, pentru familiile române.

Dl președinte al studenților în drept din Cluj, *Eugen Pop*, interpelează în privința fundațiilor „*I. Petran* și *Bădilă-Moldovan*“, iar domnul *Dr. Ilie Beu* dă informațiile necesare.

Ca raportor al comisiunii pentru propuneri în cauza *demișiei dlui Vasile Goldiș*, dl *Coriolan Buracu* comunică conținutul

unei scrisori a dlui președinte și propune în numele comisiunii ca: „Adunarea generală să-și exprime regretele sincere că dl V. Goldiș, din cauză de boală, se vede nevoit a-și da demisia în mod irevocabil și luând act cu durere în suflet de această demisie adun. gen. să transmită dlui V. Goldiș urarea fierbinte, ca Atotputernicul să-i redea sănătatea și să ni-l păstreze încă mulți ani pentru neamul nostru“. Totodată arată raportorul că comisiunea și-a însușit cu însuflețire propunerea comitetului central ca — în semn de recunoștință pentru cele prestate, — dl V. Goldiș să fie proclamat *membriu de onoare* al „Asociațiunii“, iar diploma de onoare să i se predea de cătră o delegație, compusă din președintele, care va fi ales, împreună cu doi membri ai comitetului central, designați de acesta.

Propunerea se primește cu unanimitate.

Comisiunea, inspirându-se din tradiția consfințită la vechea noastră instituțiune culturală și căutând persoana vrednică de a fi propusă ca succesoară președintelui demisionat, propune, în unanimitate, pe dl prof. univ., fost subsecretar de stat *Dr. Iuliu Moldovan*. La pronunțarea numelui dlui prof. univ. Moldovan adunarea generală îl ovaționează îndelungat pe dsa ca nou *președinte*.

După observația dlui *Dr. Seb. Bornemisa* că alegerea de președinte n'a fost înscrisă în ordinea de zi a adunării generale și riposta dlui președ. *Dr. Gh. Preda*, că nu se putea ști de mai înainte hotărârea adun. generale, dar faptul că comisiunea aleasă de adun. gen., în unanimitate, aduce propunerea de alegere, e o dovadă de consentimentul general, dl președ. Preda cere, conform tradiției, să se aleagă o comisiune să invite pe nou-alesul domn președinte de a veni în mijlocul adun. gen. La propunerea dlui *Coriolan Buracu* se aleg domnii: *Dr. Ilie Beu, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. Iuliu Hașeganu* și *L. Boga*.

În timp ce comisia a invitat pe dl președinte, dl Dr. Preda a dat, adun. gen. informațiile necesare privitoare la „Astra cinematografică“, „Muzeul“ central și „Internatul de fete“ al Asociațiunii.

Dl *Dr. Iuliu Moldovan*, intrând în sală, este aclamat îndelung de asistență, iar dl *Dr. Gh. Preda* salută pe noul președinte, aducându-și la cunoștință votul unanim al adun. gen. și exprimându-și convingerea că nou-alesul, în urma marilor sale calități, va duce societatea pe drumul marilor ei idealuri.

Dl președ. *Dr. Iuliu Moldovan* a mulțumit pentru marea cinste ce i s'a făcut și a adus tot prinusul său de recunoștință pentru munca depusă de dl Vas. Goldiș. Evocă memoria glorioșilor înaintași, pe urmele cărora se va nizuși să pășească. Va aduce „Asociațiunea” în serviciile M. Sale Regelui, Augustul ei președinte de onoare. Ca fiu credincios al Bisericii, va solicita concursul Bisericii și va oferi puterile sale la dispoziția acesteia. Programul „Asociațiunii” este destul de larg ca să încapă în el toate idealurile și nu crede că este nevoie de inovații în cadrele acestui program. Dsa se gândește la o educație în spirit național. Situația de astăzi, după dsa, a cam îndepărtat masele de acest spirit, care este singurul chiag de mărire și consolidare al unei națiuni. Atât educația fizică, cât și cea culturală trebuie să aibă coloritul pronunțat al acestui spirit național. Națiunile s'au ridicat numai prin bogăția lor morală și spirituală.

Dsa aduce apoi elogii dlui Dr. Preda și comitetului central pentru asigurarea și chivernisirea bunurilor „Asociațiunii”, are cuvinte de recunoștință pentru activitatea Regionalei „Astra Basarabeană” și încheie promițând că va lucra din toate puterile pentru înflorirea societății iubite. Incheie cu: „Dumnezeu să-mi încălzească inima și sufletul pe drumul luminii”!

Dl vicepreșed. *Dr. Gh. Preda* scuză absența celui alt domn vicepreșed. *Nic. Togan* și propune să i se aducă mulțumiri pentru munca depusă în serviciul societății, zilnic, în mod conștiințios și onorific. Adunarea generală ovaționează propunerea și o primește.

Tot dl vicepreșed. Dr. Gh. Preda mulțumește adun. gen. în numele comitetului central pentru încrederea votată și asigură adun. gen. că și de aici membrii comitetului central vor ști să-și îndeplinească datoria.

Dl *Coriolan Buracu* asigură pe dl președinte de toată dragostea și devotamentul membrilor „Asociațiunii”.

Se trece la fixarea locului pentru ținerea adunării generale din anul 1933.

Dl *Dr. Nic. Căliman* invită „Asociațiunea” pe anul viitor la *Brașov*. Adun. gen. primește cu bucurie invitarea, lăsând comit. centr. eventuala schimbare, dacă ar veni alte împrejurări la mijloc.

Verificarea proceselor verbale s'a încredințat membrilor din Sibiu, prezenți la adun. gen.

Di vicepreș. Preda încheie adun. gen., mulțumind despărț. jud. Deva, autorităților locale, reprezentanților comisiilor, reprezentanților societăților surori, presei, apelând la concursul tutu- rora și de aici înainte.

Voci de presă.

„Gazeta Hunedoarei“, Nr. 40 din 5 Octomvrie 1932 :

Adunarea generală de Duminecă și Luni, a „Astrei“ a avut caracterul unor mari și frumoase festivități culturale.

Orașul nostru a avut cinstea ca în aceste zile să găzduiască doi membrii ai guvernului, Inalți prelați, diferite personalități culturale, din țară, reprezentanții diferitelor societăți culturale, un număr mare de intelectuali din jur și județ (din cari mai numeroși au fost preoții și învățătorii) și un public numeros din loc.

Nu au lipsit nici țărani. În special Duminecă după masă, străzile erau pline de popor din jur venit să asiste la serbări.

Au fost reprezentate la serbări toate regiunile din județul nostru, prin țărani și țărance, costumați în costumele lor specific naționale.

În special Duminecă, atât în biserică, cât și pe stradă nu vedeai decât oameni veniți să asiste la această adunare. Orașul avea un caracter sărbătoresc.

Serbarea de defilare a carălor și șezătorilor, a ocupațiilor țărănești, cu frumoasele lucruri expuse, a impresionat foarte mult publicul.

Deasemenea și vizitarea expoziției etnografice din Sala festivă a Prefecturii ne-a dat ocazia să cunoaștem costumele specifice naționale ale diferitelor regiuni din județul nostru și să admirăm munca țăranilor noastre și a tuturor femeilor, cari, expunând asemenea lucruri frumoase, ne-au dat posibilitatea de a ne prezenta bine în fața publicului participant și în special a distinșilor oaspeți, cari au rămas impresionați de frumusețea lucrurilor văzute.

Sedinta festivă cu interesantele cuvântări, conferințele, programul artistic executat Duminică seara, concursul de cântări de luni după masă, ne-a dat prilejul de a trăi zile de sărbătoare și de a vedea un program cultural și o adunare generală așa de bine reușită.

Și pe lângă toate aceste manifestări culturale distractive, seriozitatea în care au decurs desbaterile „Astrei” și alegerea președintelui, ne-au cimentat încrederea și dragostea în marea asociațiune culturală „Astra”.

Câteva zile frumoase de toamnă, orașul nostru a fost centrul de atențiune a întregii țări. În zilele de 2 și 3 Octombrie, Astra și-a ținut aici obișnuita ei adunare generală anuală. Eveniment anual, dar care, pentru aceeași localitate, se repetă numai după decenii de ani. Din ce localitatea este mai mică — și noi nu avem norocul de a ne socoti între centrele mari, — pregătirile unei manifestațiuni, care să intre cu demnitate în șirul acelorora, cari fac fala și cinstea trecutului de peste șaptezeci de ani al Astrei, devin cu atât mai grele.

Județul nostru, cu o întindere atât de mare, cu o situație geografică și economică descentralizată, cu centre urbane în afară de capitală, cari și ele au găzduit, în mod impozant și demn, adunări generale de ale Astrei, uneori manifestări de ordin și mai general național și cultural — Astra la Orăștie și Comemorarea lui Iancu la Baia de Criș — sunt motive cari îngreuiază organizarea unei astfel de manifestațiuni culturale.

Totuși — cu excepția câtorva centre — concursul se poate socoti ca general.

Premierea concurenților: 1. S'au prezentat ca concurenți: a) Corul țărănesc din Câmpuri-Surduc; b) Corul țărănesc din Sântohalm; c) Corul mixt din Dobra; d) Corul bărbătesc din Brad.

Corurile din Câmpuri-Surduc, Brad și Dobra au fost clasificate primele ca reușite, iar corul din Sântohalm al doilea. Li se acordă câte o diplomă și bibliotecă. Igreș Savia din Câmpuri-Surduc, cântăreață solistă în cor, primește o diplomă;

2. S'au prezentat la concurs următoarele fanfare: a) Fanfara din Câmpuri-Surduc; b) Fanfara școalei normale; c) Fanfara școalei de arte și meserii și d) Fanfara din Orăștie.

Fanfara școalei normale și Fanfara școalei de arte și meserii au fost clasificate primele, iar Fanfara din Orăștie a doua. Li se acordă tuturor câte o diplomă și o bibliotecă;

3. La expoziția etnografică au participat următoarele reuniuni, despărțăminte ale Astrei: a) Reuniunea femeilor române din Deva; b) Reuniunea din Câmpuri-Surduc; c) Reuniunea din Orăștie; d) Reuniunea femeilor evanghelice din Deva și Romos; e) Despărțământul Astrei din Băița; f) Despărțământul Astrei din Brad; g) Despărțământul Astrei din Petroșani; h) Școala de arte și meserii din Deva. În privința expozițiilor comisiunea hotărăște: se acordă câte o bibliotecă și câte o diplomă pentru fiecare reuniune și fiecare despărțământ.

Au luat parte la conductul etnografic: 1. Comuna Sântohalm: industria cânepii; 2. Convoiul pădurenilor din regiunea Hunedoarei (Ghelar); 3. Comuna Sântandrei: o nuntă țărănească; 4. Orăștie: o nuntă și o șezătoare la țară; 5. Școala de arte și meserii: industrie; 6. Conductul minerilor din Valea Jiului.

Comisia a acordat fiecărui despărțământ sau secției despărțământului câte o diplomă. O diplomă dlui F. Breckner pentru organizarea expoziției de vulpi argintii.

„Universul“ Nr. 274 din 5 Octomvrie 1932:

Amurg de toamnă superbă. Umbrele își flutură haina pe coaste de munți și de dealuri și coboară să se odihnească în brațe de văi argintii.

În zarea depărtată cu sclipiri de ametist răsare mândra, trușa cetate cu formă de glugă, ce străjuește târgușorul cu nume vechi strămoșesc, Deva. E înfrigurată de emoție, doar își aștepta apostolii culturii, ce vin să facă aici obișnuitul praznic de lumină.

Fanfara cu larmă de imnuri conduc fruntașii comunei să întâmpine pe cei neobosiți întru lauda culturii.

Se înfioară vechea cetate, din somn adânc se trezește, și-și chiamă trecutul de fală, cu umbre de regi și oști neînfrante, să asculte ce se vorbește în numele lor și al spiritului de jertfă cumplită.

La ora 8 seara, trenul geme de cei ce vin, șerpuește în gară și goarne și cornuri răsună din nou.

Fruntașii orașului Deva înșiruiți în fața gării așteaptă să coboare din tren arhonții bătrânei asociații.

Minunat se înfățișează armata de școlari și școlărițe în frunte cu fanfara școalelor normale și școalei de arte și meserii.

Din tren descinde vice-președintele „Astrei”, dl Dr. Preda, întovărășit de membrii comitetului central: dnii: Dr. Beu, Dr. Bre-diceanu, Vătășanu, Roșianu, Iacob Popa, Lupeanu, Liviu Ionașiu, apoi oaspeții Stan, Petrescu, Regman, Negruțiu, Sextil Pușcariu, Dr. Cucu, Stanciu, Țeposu, Dr. Căliman și mulți alții.

D. Const. Sporea, directorul șc. normale și însuflețitul președinte al despărțământului „Astra”, din jud. Hunedoara, rostește cuvinte de bună venire, asemenea și primarul orașului.

Răspunde emoționat vicepreședintele „Astrei”, Dr. Preda, arătând că „Astra” nu este o societate cu țeluri perimate și chiamă pe toți bunii români la munca spornică în slujba luminării neamului.

* * *

Cortegiul etnografic. Deosebit de mare interes au stârnit manifestările cortegiului etnografic, unde s'au putut admira costume, ocupațiuni casnice, etc.

Au defilat călușarii din Orăștie cu fanfara lor, o nuntă din Orăștie și o șezătoare; pădurenii din plasa Hunedoara care au jucat în fața asistenței după cântecul cimpoiului, fanfare dela Surduc cu Reuniunea de muzică și cântări; pomârlanii de pe Valea Jiului, Petroșani, carul cu prelucrarea cănepei dela Sântohani; călăreți cu nunta dela Sântandrei și fanfara — și carul minunat aranjat — reprezentând meseriile școlii de arte și meserii din Deva; apoi minerii din Petroșani, în costumele lor caracteristice.

A fost o ocazie minunată de cunoaștere a etnografiei locale, din cel mai românesc județ al Ardealului.

„Dimineața” 5 Octomvrie 1932:

Deva 2. — Congresul „Astrei” s'a deschis Duminecă într'o atmosferă de animație. Problemele cari se pun în fața bătrânei

societăți culturale au trezit interesul întregii pături intelectuale a Ardealului și au stârnit preocupări, cum de mult timp nu s'au pus într'un cadru atât de larg.

Problema centrală, după cum se știe, este cea a reorganizării. În privința aceasta se vor ridica deopotrivă severi critici, ca și propuneri pentru o nouă îndrumare. Ceeace interesează în primul rând sunt acestea din urmă.

„Astra”, chiar înainte de deschiderea oficială a congresului a primit un sfat generos. El a venit din partea unui dascăl și savant de înaltă cultură și disciplină spirituală, dela profesorul Iuliu Hațiegan. Într'o consfătuire cu medicii despărțămintelor, d-sa a pus fundamental, atât problema educației la sate, cât și necesitatea spiritului activ, care trebuie să se degajeze în ogorul umanității din știința pozitivă a medicinei.

În încrustările de față nu se poate concretiza pe ce teren se va pune chestiunea atât de capitală, a reorganizării. Acest lucru se va ști abea mâne când vor începe desbaterile publice asupra rapoartelor. Se va adopta o reorganizare în compoziția nucleelor culturale, sau ea va atinge direct structura ideologică a așezământului și în cazul acesta, congresul va inaugura o nouă epocă istorică în activitatea „Astrei” ?

*

Și acum câteva aspecte dela ședința festivă. În sala teatrului orășenesc, asociațiunea este întrunită într'o impresionantă și tradițională solidaritate. Sunt de față, vlădici, oameni politici, modești cărturari și popor, așa cum de atâtea decenii adunările generale ale „Astrei” au toată puțința să închege un echilibru de solidaritate românească în Ardeal.

Din această atmosferă lipsește însă un om. Este solitarul dela Arad, dl Vasile Goldiș. Reținut în pat de boală, d-sa se va bucura dela distanță de manifestația dela Deva, iar unanimele omagii cari i s'au adus pentru o muncă fecundă și generoasă, le va primi prin intermediul unei delegații a congresului.

Din conținutul discursurilor dacă n'au lipsit evocările, au fost totuși în esența lor străbătute de profunde griji, provocate de criza economică și morală. S'a mărturisit și cu această ocazie drama timpurilor, dar cu o vădită voință de-a rezista viitorului.

Vicepreședintele „Astrei”, dl Dr. Preda, într'o elegantă cuvântare de deschidere, a relevat puțința de biruință prin înlăturarea pesimismului.

Mitropolitul ortodox al Ardealului, a recomandat să ne încredem în puterile noastre, cari nu pot dezarma niciodată.

Episcopul unit al Lugojului, părintele Niculescu, a dat un sfat înțelept de-a feri așezământul cultural de valurile nu prea limpezi ale politicei.

Ministrul Instrucțiunii, dl profesor Gusti, expunând în linii precise politica guvernului față de problema educației masselor, a menționat o idee de bază, că elementul politic trebuie substituit cu cel al culturii.

Apoi dl profesor Luliu Hațiegan, a înviorat congresul cu afirmarea unei puternice discipline. D-sa a enunțat principii salvatoare pentru Astra și remediabile pentru atâtea racile ale societății românești.

*

De încheiere, câteva cuvinte pentru organizatorii locali ai congresului. N'a lipsit nimic din ceea ce trebuie să dea prestigiu și însuflețire unei manifestații culturale. Totul a fost organizat impecabil, până în detalii și într'o rânduială mai presus de elogiu.

Patriarhalului oraș i s'a dăruit cu belșug o zi de sărbătoare. Dimineața, fanfara școalei de arte și meserii, instruită ireproșabil, a dat animației și decorului o particularitate aproape sburdalnică.

